

УДК 338.24:640.41(045)

Чумаков К.І.
аспірант

Запорізької державної інженерної академії

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УПРАВЛІННІ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ УКРАЇНИ

У статті визначений економічний зміст та сутність таких понять як: господарство, готельне та ресторанне господарство. Досліджений механізм державного управління готельно-ресторанним господарством в сучасних умовах розвитку економіки. Розглянутий вплив готельно-ресторанного господарства на розвиток національної економіки України. Проаналізовані переваги визначення готельно-ресторанного господарства як перспективної галузі економіки України.

Ключові слова: готельно-ресторанне господарство, механізм управління, державне регулювання.

Чумаков К.И. РОЛЬ И МЕСТО ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА В УПРАВЛЕНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКОЙ УКРАИНЫ

В статье определено экономическое содержание и сущность таких понятий как: хозяйство, гостиничное и ресторанное хозяйство. Исследован механизм государственного управления гостинично-ресторанным хозяйством в современных условиях развития экономики. Рассмотрено влияние гостинично-ресторанного хозяйства на развитие национальной экономики Украины. Проанализированы преимущества определения гостинично-ресторанного хозяйства как перспективной отрасли экономики Украины.

Ключевые слова: гостинично-ресторанное хозяйство, механизм управления, государственное регулирование.

Chumakov K.I. THE ROLE AND PLACE OF THE HOTEL AND RESTAURANT SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

The article defines the economic content and essence of such notions as: sector of economy, sector hotel and restaurant business. Investigated the mechanism of state management of hotel and restaurant economy in modern conditions of economic development. The influence of hotel and restaurant business on the development of the national economy of Ukraine. The advantages of the definition of hotel and restaurant business as a promising sector of the Ukrainian economy.

Keywords: hotel and restaurant business, management mechanism, state regulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі в умовах трансформації економіки готельно-ресторанне господарство набирає швидкі темпи розвитку та стає однією з провідних, високоприбуткових та найбільш динамічних галузей світового господарства.

В Україні готельно-ресторанне господарство перебуває в стадії становлення як самостійний сектор економіки та потребує ефективних рішень щодо його управління, адже у розвинених країнах світу готельно-ресторанне господарство є основною соціально-економічною сферою. Проблема ефективного управління готельно-ресторанним господарством стоїть сьогодні надзвичайно гостро. Готельно-ресторанне господарство є перспективною галуззю економіки України та основною складовою туристичної галузі нашої держави. Активний розвиток готельно-ресторанного господарства сприяє розширенню та уріз-

номанітненню національної економіки країни, що в свою чергу забезпечує розвиток туристичної галузі, економіки країни загалом та виступає у вигляді однієї із складових сфери обслуговування, що має позитивний вплив на зайнятість населення, сприяє наповненню держбюджету, залученню інвестицій та розвитку інфраструктури.

Мета та завдання статті. Метою статті є визначення ролі та місця готельно-ресторанного господарства в управлінні національною економікою України.

Для досягнення поставленої мети визначено та вирішено комплекс окремих задач:

- визначити економічний зміст та сутність наступних понять: господарство, готельне та ресторанне господарство;

- дослідити механізм державного управління готельно-ресторанним господарством;

Таблица 1.1

Визначення поняття «господарство»

Термін «господарство»	Джерело
- сукупність виробничих відносин того чи іншого суспільного укладу; спосіб виробництва; - все, що складає виробництво, служить виробництву, економіка; - галузь якого-небудь виду виробництва; виробнича одиниця; - обладнання, інвентар, будівлі і т. ін. якого-небудь виробництва або виробничої одиниці; - виробнича, фінансова і т. ін. сторона побуту;	Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970-1980)
- сукупність господарських дій, об'єднаних в одне ціле, підставами такого об'єднання служать два початки: одне з них проявляється в державному, громадському та приватному, інше – в народному і світовому;	Енциклопедичний словник Брокгауза Ф.А. і Єфрона І.А.
- спосіб виробництва, сукупність природних і зроблених руками людини засобів, використовуваних людьми для створення, підтримки, поліпшення умов існування, життєзабезпечення;	Тлумачний словник Кузнецова С.А.
- економічна категорія, яка характеризує та визначає певну галузь виробництва з її основними складовими.	Власне тлумачення автора

- розглянути вплив готельно-ресторанного господарства на розвиток національної економіки України;
- проаналізувати переваги готельно-ресторанного господарства як перспективної галузі економіки України.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми управління готельно-ресторанним господарством досліджували провідні вітчизняні та зарубіжні фахівці, а саме: Браймер Р.А., Бородина В.В., Босовська М.В. [1], Дойль П. [3], Зінь Е.А. [5], Литвиненко Я.В. [6], Новікова О.В. [7], Смолій В.А. [4], Тимошенко З.І. [5], Ткач В.О., Ткаченко Т.І., Шкапова О.М. [8], Цибух В.І. [4] та інші.

Основний зміст. Розвиток готельно-ресторанного бізнесу в найбільшому ступені залежить від умов ринкового середовища, тому що пов'язаний зі сферою обслуговування споживачів та впливом чинників ринкової економіки. В першу чергу це стосується кон'юнктури ринкового середовища, його зміни, стану конкурентоспроможності підприємства [6].

Перш за все необхідно визначитись з поняттям «господарство» (див. табл. 1.1).

Аналізуючи застарілі та новітні поняття господарства можна зауважити, що всі вони характеризують господарство з певним видом виробництва і

в результаті якого отримується продукт його діяльності, який потім використовується для задоволення тих чи інших потреб. Тобто, якщо визначати поняття готельного та ресторанного господарства, можна стверджувати, що кінцевим результатом їх діяльності є надання продукту та послуг.

У словниках та іншій літературі дають достатньо різноманітні поняття щодо готельного та ресторанного господарства. Наприклад, енциклопедичний словник-довідник з туризму використовує таке поняття «Готельне господарство – сукупність готелів усіх типів, що використовуються для прийому й обслуговування гостей» [4, с. 96].

Готельне господарство розглядається сьогодні не тільки у туристичному контексті, а і як один з головних секторів національної економіки. На разі законодавчо не закріплено поняття готельного господарства і разом з тим не існує єдиного законодавчого акту, який регламентував би фінансову та господарську діяльність цієї сфери послуг.

О.М. Шкапова визначає поняття: готельне господарство – це складник сфери послуг, основним видом діяльності якої є приймання, розміщення, надання різноманітних видів послуг, пов'язаних із перебуванням споживачів за межами свого постійного місця

Рис. 1.1. Механізм управління готельно-ресторанним господарством

Примітка* таблиця створена автором

проживання. Готельне господарство представлено цілим рядом підприємств, які належать до таких галузей народного господарства: транспортні, екскурсійні, комунально-побутові та ін. Готелі мають із ними договірні відносини [8, с. 172].

Готельне господарство – частина соціальної інфраструктури регіону, яка створює сприятливі умови для руху, облаштування населення. Без розвинутого готельного господарства неможливий розвиток туризму, ділових стосунків, вдосконалення виробничих відносин. Досвід інших країн свідчить, що готельне господарство відіграє значну позитивну роль в забезпеченні населення відповідними послугами. У цій галузі задіяна значна кількість населення, існує прагнення до покращення роботи в умовах постійно існуючої ринкової конкуренції, забезпечуючи рентабельну їх роботу [5, с. 354].

Аналізуючи терміни готельного господарства, автор надає власне тлумачення, готельне господарство – це вид економічної діяльності, який є невід’ємною частиною індустрії туризму та основною складовою галузі гостинності, основоположною одиницею готельного господарства є – готелі та аналогічні засоби розміщення, результатом діяльності яких є надання основних та додаткових послуг.

Згідно Державного стандарту України (ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація») – ресторанне господарство – вид економічної діяльності суб’єктів господарської діяльності щодо надавання послуг відносно задоволення потреб споживачів у харчуванні з організуванням дозвілля або без нього [2].

Як зазначає П. Дойль: ресторанне господарство – вид економічної діяльності суб’єктів господарської діяльності, що зумовлює відповідний економічний інтерес суб’єкта господарювання у забезпеченні конкурентоспроможності відповідного закладу [3, с. 112].

Мостова Л. М. та Новікова О. В. визначають: ресторанне господарство – це організація надання послуг, яка забезпечує фізіологічні потреби споживача в спеціально відведених для такого обслуговування приміщеннях та відповідає санітарно-гігієнічним і нормативно-законодавчим вимогам [7, с. 9].

Згідно вище наданим поняттям, автор виділяє власне: ресторанне господарство – це вид економічної діяльності, який є невід’ємною частиною індустрії туризму та основною складовою галузі гостинності, основоположною одиницею ресторанного господарства є – заклади (підприємства) ресторанного господарства, результатом діяльності яких є створення продуктів, що надаються споживачеві у вигляді послуг.

Аналізуючи основні поняття та економічну сутність готельно-ресторанного господарства, можна зробити висновок що, готельне і ресторанне господарство складається з великої кількості структурованих та взаємопов’язаних елементів, що в процесі своєї економічної діяльності створюють продукти та послуги, які задовольняють певний спектр споживачів.

Управління готельно-ресторанним господарством здійснюється: зовнішнім та внутрішнім управлінням. Сутність механізму управління готельно-ресторанним господарством зображена на рис. 1.1.

Розглядаючи механізм управління в цілому, можна зазначити, що він є прямо пропорційним. Зовнішнє управління готельно-ресторанним господарством визначається з боку державного регулювання, а внутрішнє управління здійснюється безпосереднім керівництвом організації.

Державне регулювання господарської діяльності здійснюється вищими органами загальнодержавного управління всіма суб’єктами господарювання. Формування і функціонування таких органів управління є об’єктивно необхідним й доцільним, оскільки зумовлюються наявністю широкого кола управлінських рішень, прийняття та практична реалізація яких перебувають поза можливостями та компетенцією самих підприємств і організацій.

Аналізуючи сучасний стан готельно-ресторанного господарства, слід зазначити, що сьогодні Україна займає одне з останніх місць у списку європейських країн за рівнем розвитку. Готельно-ресторанне господарство розвивається повільними темпами через вплив низки негативних факторів, до яких належать: не розробленість відповідної нормативно-правової бази; відсутність легітимної стратегії розвитку готельної та ресторанної галузі; економічна та політична нестабільність супроводжується міждержавним конфліктом Росії з Україною; обмеженість інвестицій; непрозорість процедур відведення землі під будівництво об’єкта; недосконалість маркетингової стратегії. Кількість проблем та невирішених питань в готельно-ресторанному бізнесі України велика кількість і одним із основних можливих джерел їх вирішення є державне регулювання.

У сучасних умовах господарювання особливого значення набуває правове регулювання господарської діяльності в готельно-ресторанному господарстві, що складається із сукупності законодавчих і нормативно-технічних актів, які є складовою національної правової системи.

Ефективне функціонування економіки будь-якої країни передбачає необхідність державного регулювання, тобто ступінь державного впливу на розвиток народного господарства в цілому, а також його окремих ланок – підприємств. Метою державного регулювання економіки є досягнення найефективнішого економічного, соціального, наукового й культурного розвитку країни.

Отже, державне регулювання здійснюється застосуванням різноманітних засобів і механізмів регулювання господарської діяльності.

Основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб’єктів готельно-ресторанного господарювання є:

- державне замовлення, державне завдання;
- ліцензування, патентування і квотування;
- сертифікація й стандартизація;
- застосування нормативів та лімітів;
- регулювання цін і тарифів;
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій і субсидій.

Державне регулювання господарської діяльності здійснюється вищими органами загальнодержавного управління всіма суб’єктами господарювання. Формування і функціонування таких органів управління є об’єктивно необхідним й доцільним, оскільки зумовлюються наявністю широкого кола управлінських рішень, прийняття та практична реалізація яких перебувають поза можливостями та компетенцією самих підприємств і організацій.

Відповідно до пропозицій СОТ, викладених у Генеральній угоді по торгівлі та послугах (GATS), досвіду роботи Міжнародного туристичного альянсу, Міжнародної асоціації готелів, Всесвітньої туристичної організації, Міжнародної асоціації працівників готельного господарства, Міжнародного туристич-

ного союзу, Німецького інституту стандартизації, на базі якого працює технічний комітет “Послуги в сфері туризму”, стандартизація в сфері послуг повинна розвиватись за напрямками:

- розроблення національних стандартів на конкретні види послуг, у т.ч. готельних, стандартизація термінології, єдиних вимог до якості та безпеки певного виду послуги, стандартизованих мінімальних кількісних та якісних вимог до всіх категорій готельних підприємств;

- розроблення стандартизованих правил та процедур сертифікації послуг та атестація готельних підприємств за міжнародними стандартами;

- розроблення стандартів на системи якості у сфері послуг, що забезпечить якість процесу надання послуг;

- розроблення стандартів підприємств, які регламентують взаємодію споживача з виробником послуг [1].

Якщо розглядати процес управління готельно-ресторанним господарством на внутрішньому безпосередньо прямому управлінні, то воно включає в себе набір інструментів менеджменту, що координують працю обслуговуючого персоналу та цілого комплексу готельного і ресторанного підприємства.

Основу управління підприємствами готельно-ресторанного господарства складають:

- принципи і методи управління діяльністю підприємства;

- організаційні структури управління підприємством;

- функції управління підприємством.

Управління готельно-ресторанним господарством повинно базуватися на таких основних принципах, які передбачають: орієнтацію готельно-ресторанного господарства на попит і потреби ринку, на запити конкретних споживачів і організацію пропозиції тих видів послуг, які мають попит і можуть принести намічений прибуток; підвищення ефективності надання послуг, зменшення витрат, отримання оптимальних результатів; господарську самостійність, що забезпечує свободу прийняття рішень; постійне коригування цілей і програм залежно від ситуації на ринку; необхідність засто-

сування сучасної інформаційної бази для багатоваріантних розрахунків при прийнятті управлінських рішень.

Висновки. Удосконалення організаційно-правового механізму та визначення готельно-ресторанного господарства як пріоритетного напрямку розвитку національної економіки України забезпечить: створення сприятливих економічних умов для функціонування туристичної галузі, розвитку франчайзингу, управління за контрактами; забезпечення належного рівня послуг – підвищення рівня якості, що створить належні умови для захисту прав та інтересів споживачів; відповідність законодавства країни щодо розвитку туризму відповідно світовим вимогам та нормам, усунення бар’єрів у відносинах з іншими країнами; зростання попиту та пропозиції на готельно-ресторанне господарство в Україні; підвищення іміджу України як туристичної мекки; активізація інвестиційного процесу в готельно-ресторанному господарстві.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Босовська М.В. Удосконалення організаційно-правового механізму управління якістю послуг у готельному господарстві. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2010. – Випуск 1. – С. 200-204.
2. Державний стандарт України ДСТУ 4281:2004. Заклади ресторанного господарства. Класифікація.
3. Дойль П. Маркетинг-менеджмент и стратегії [пер. с англ.] / П. Дойль; под ред. Ю.Н. Каптуревського. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
4. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / Автори укладачі: В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 372 с., с. 96.
5. Зінь Е.А. Регіональна економіка. – К.: ВД «Професіонал». – 2007. – 528 с.
6. Литвиненко Я.В., Литвиненко Т.Є. Ціна на послуги підприємств готельно-ресторанного бізнесу як чинник підвищення їх конкурентоспроможності. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. «Індустрія гостинності в країнах Європи». – 4-6 грудня 2009 р. Сімферополь: ВіТроПринт, 2009. – 176 с. – С. 64-66.
7. Мостова Л.М., Новікова О.В. Організація обслуговування на підприємствах ресторанного господарства. – К.: Ліра-К, 2010. – 388 с.
8. Шкапова О.М. Маркетинг послуг. – К.: Кондор, 2004. – 304 с.